

Universitätsbibliothek Wuppertal

P. Vergili Maronis Aeneis

Vergilius Maro, Publius

Berolini, 1889

VII.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-730](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-730)

VII.

Aeneas Caieta relicta Circeios praetervectus Tiberim intrat.	— 36	
Musa invocata exponitur regis Latini origo domus, sors spes.	106	Fax aridae,
Troiani portentis laeti novam patriam fato promissam agnoscunt.	147	
Postridie Latinus legatis in regia Laurenti comiter acceptis	211	
Aeneae et domicilium concedit et filiae matrimonium offert.	285	
Hanc pacem ut perturbet, lunonis dolis evocata Allecto furia		
Amatam reginam iniecto furore deducit de sententia mariti,	405	impendet bellum
Turnum Laviniae antea sponsum ad studium bellandi excitat,	474	
Iulo venanti cervum Silviae obicit, ut res ad manus veniat.	539	
Iuno ipsa iustum bellum conflare constituit dimissa Allectone	571	
efficitque, ut refragante Latino arma parentur studiosissime.	640	
Et suscipiunt bellum permulti cum regibus potentissimis populi:		
ut a septentrione Agyllini Sabelli Tiburtini Praenestini Etrusci Sabini	722	undique motum.
ita a meridie adversus Troianos profecti Aurunci et Campani	743	
itemque ab oriente sole et procul exorti Aequi atque Marsi	760	
et ex ipsis Rutulorum finibus Virbius Turnus Camilla.		

Tu quoque litoribus nostris, Aeneia nutrix,
aeternam moriens famam, Caieta, dedisti
et nunc servat honos sedem tuus ossaque nomen
Hesperia in magna, si qua est ea gloria, signant.
at pius exsequiis Aeneas rite solutis,
aggere composito tumuli, postquam alta quierunt
aëquora, tendit iter velis portumque relinquit. 5
adspirant aurae in noctem nec candida cursus *h. p.*
luna negat, splendet tremulo sub lumine pontus.
proxima Circaeae raduntur litora terrae, 10
dives inaccessos ubi Solis filia lucos
adsiduo resonat cantu tectisque superbis

Stylos!

3 *signat* et 4 *servant* pro *servat* et *signant* coni. Schap.⁶ Anhang; cf. VI 234 s. 4 *signant* ΜΡγ¹π, def. Schröt. 1885, 10. *signat* cet. libri. 7 *portusque* Py

urit odo
 arguto t
 hinc ex
 vincla
 saetigeru
 saevire a
 quos hon
 induerat
 quae ne
 delati in
 Neptunus
 atque fug
 lamq
 Aurora in
 cum vent
 flatus et
 atque hic
 prospicit.
 verticibus
 in mare
 adsuetae
 aethera n
 flectere i
 imperat
 Nun
 quis Lati
 cum prim
 expediam
 tu vatem,
 dicam aci
 Tyrrhenan
 Hesperiam
 maus op
 iam senior
 hunc Fau
 accipimus
 te, Saturn
 26 ro
 125 et Schr
 Wakef. Luc

urit odoratam nocturna in lumina cedrum / Od.
 arguto tenuis percurrens pectine telas.
 hinc exaudiri gemitus iraeque leonum Mar. III, 297. 15 v. Himer
 vincla recusantum et sera sub nocte rudentum,

saetigerique sues atque in praesepibus ursi
 saevire ac formae magnorum ululare luporum,
 quos hominum ex facie dea saeva potentibus herbis
 induerat Circe in voltus ac terga ferarum. 20

quae ne monstra pii paterentur talia Troes
 delati in portus neu litora dira subirent,
 Neptunus ventis implevit vela secundis
 atque fugam dedit et praeter vada fervida vexit. 25

Iamque rubescebat radiis mare et aethere ab alto 25

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis,
 cum venti posuere omnisque repente resedit

flatus et in lento luctantur marmore tonsae.
 atque hic Aeneas ingentem ex aequore lucum

prospicit. hunc inter fluvio Tiberinus amoeno 30

verticibus rapidis et multa flavus harena
 in mare prorumpit. variae circumque supraque

aduetae ripis volucres et fluminis alveo
 aethera mulcebant cantu lucoque volabant. 35

flectere iter sociis terraeque advertere proras
 imperat et laetus fluvio succedit opaco.

Nunc age, qui reges, Erato, quae tempora rerum,
 quis Latio antiquo fuerit status, advena classem

cum primum Ausoniis exercitus appulit oris,
 expediam et primae revocabo exordia pugnae; 40

tu vatem, tu, diva, mone. dicam horrida bella,
 dicam acies actosque animis in funera reges

Tyrrhenamque manum totamque sub arma coactam
 Hesperiam. maior rerum mihi nascitur ordo,
 maius opus moveo.

Rex arva Latinus et urbes 45

iam senior longa placidas in pace regebat.
 hunc Fauno et nympha genitum Laurente Marica

accipimus; Fauno Picus pater, isque parentem
 te, Saturne, refert, tu sanguinis ultimus auctor.

26 roseis] vaseis c¹, inde variis Ribb. croceis Benth. Lucan. IV
 125 et Schrad. Mus. 289. 34 aequora Servii cod. Lips. IV 524. aëra
 Wakef. Lucr. II 146; cf. Petron. 127.

filius huic fato divom prolesque virilis
 nulla fuit primaque oriens erepta iuventa est. *Wagner Quaed. XII* 50
 sola domum et tantas servabat filia sedes,
 iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
 multi illam magno e Latio totaque petebant
 Ausonia, petit ante alios pulcherrimus omnis 55
 Turnus, avis atavisque potens; quem regia coniunx
 adiungi generum miro properabat amore.
 sed variis portenta deum terroribus obstant.
 laurus erat tecti medio in penetralibus altis
 sacra comam multosque metu servata per annos, 60
 quam pater inventam, primas cum conderet arces,
 ipse ferebatur Phoebos sacrasse Latinus
 Laurentisque ab ea nomen posuisse colonis;
 huius apes summum densae (mirabile dictu)
 stridore ingenti liquidum trans aethera vectae 65
 obsedere apicem et pedibus per mutua nexis
 examen subitum ramo frondente pependit.
 continuo vates 'externum cernimus' inquit
 'adventare virum et partis petere agmen eandem
 partibus ex isdem et summa dominarier arce.' 70
 praeterea, castis adolet dum altaria taedis
 et iuxta genitorem adstat Lavinia virgo,
 visa (nefas) longis comprehendere crinibus ignem
 atque omnem ornatum flamma crepitante cremari
 regalisque accensa comas, accensa coronam 75
 insignem gemmis, tum fumida lumine fulvo
 involvi ac totis Vulcanum spargere tectis.
 id vero horrendum ac visu mirabile ferri.
 namque fore inlustrem fama fatisque canebant
 ipsam, sed populo magnum portendere bellum. 80
 At rex sollicitus monstris oracula Fauni,
 fatidici genitoris, adit lucosque sub alta
 consulit Albunea, nemorum quae maxima sacro
 fonte sonat saevamque exhalat opaca mephitim.
 hinc Italiae gentes omnisque Oenotria tellus 85
 in dubiis responsa petunt, huc dona sacerdos
 cum tulit et caesarum ovium sub nocte silenti
 pellibus incubuit stratis somnosque petivit,
 multa modis simulacra videt volitantia miris

72 *el* ut *c'x*

74 ut dittogr. secl. Rbb.

et varias audi
 colloquii atq
 hic et tum pa
 centum lan
 atque harum
 velleribus; sub
 ne pete conu
 o mea progna
 externi venient
 nomen in astr
 omnia sub ped
 aspici Oceanu
 haec responsa
 nocte datos no
 sed circum lat
 Ausoniae tuler
 gramineo ripa
 Aeneas p
 corpora sub r
 instituantque
 subiciunt epul
 et Cereale so
 consumptis h
 exiguum in
 et violare m
 fatalis crusti
 heus, etiam
 nec plura ad
 prima tulit fir
 eripuit pater
 continuo 'salv
 osque ait,
 hic domus,
 (nunc repeto)
 cum te, nate
 accisis coges
 tum sperare
 prima locare
 haec erat illa
 92 hinc
 85 rubro M
 104 sed] et Pe

et varias audit voces fruiturque deorum 90
conloquio atque imis Acheronta adfatur Avernis.
 hic et tum pater ipse petens responsa Latinus
 centum lanigeras mactabat rite bidentis
 atque harum effulus tergo stratisque iacebat
velleribus; subita ex alto vox reddita luco est: 95
 ne pete conubis natam sociare Latinis,
 o mea progenies, thalamis neu crede paratis:
 externi venient generi, qui sanguine nostrum
nomen in astra ferant quorumque ab stirpe nepotes
 omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens 100
 aspicit Oceanum, vertique regique videbunt.
 haec responsa patris Fauni monitusque silenti
nocte datos non ipse suo premit ore Latinus,
 sed circum late volitans iam Fama per urbes
 Ausonias tulerat, cum Laomedontia pubes 105
 gramineo ripae religavit ab aggere classem.
 Aeneas primique duces et pulcher Iulus
 corpora sub ramis deponunt arboris altae
 instituuntque dapes et adorea liba per herbam
 subiciunt epulis (sic Iuppiter ipse monebat) 110
 et Cereale solum pomis agrestibus augent.
 consumptis hic forte aliis, ut vertere morsus
 exigum in Cererem penuria adegit edendi
 et violare manu malisque audacibus orbem
 fatalis crusti patulis nec parcere quadris: 115
 'heus, etiam mensas consumimus!' inquit Iulus,
 nec plura adludens. ea vox audita laborum
 prima tulit finem, primamque loquentis ab ore
 eripuit pater ac stupefactus numine pressit.
 continuo 'salve, fatis mihi debita tellus, 120
 vosque' ait, 'o fidi Troiae salvete penates:
 hic domus, haec patria est. genitor mihi talia namque
 (nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit:
 "cum te, nate, fames ignota ad litora vectum
 accisis coget dapibus consumere mensas, 125
 tum sperare domos defessus ibique memento
 prima locare manu molirique aggere tecta."
 haec erat illa fames, haec nos suprema manebat

92 hinc Bentl. 93 mactarat b Goth. II. mactavit γ² Rottend.
 95 subito M 97 cede Kl. 1879, 19. 98 veniunt a²c²χ 'melius' Serv.
 104 sed] et Peerlk. 110 ille M²πχ Serv. 125 ambesis Ra¹

exitiis positura modum.
 quare agite et primo laeti cum lumine solis, 130
 quae loca, quive habeant homines, ubi moenia gentis,
 vestigemus et a portu diversa petamus.
 h. p.
 nunc pateras libate Iovi precibusque vocate
 Anchisen genitorem et vina reponite mensis.
 sic deinde effatus frondenti tempora ramo 135
 implicat et geniumque loci primamque deorum
 Tellurem nymphasque et adhuc ignota precatur
 flumina, tum ctoctem Noctisque orientia signa
 Idaeumque Iovem Phrygiamque ex ordine matrem
 invocat et duplicis caeloque Ereboque parentes. 140
 hic pater omnipotens ter caelo clarus ab alto
 intonuit radiisque ardentem lucis et auro
 ipse manu quatiens ostendit ab aethere nubem.
 diditur hic subito Troiana per agmina rumor
 advenisse diem, quo debita moenia condant. 145
 certatim instaurant epulas atque omine magno
 crateras laeti statuunt et vina coronant.
 Postera cum prima lustrabat lampade terras
 orta dies, urbem et finis et litora gentis
 diversi explorant: haec fontis stagna Numici, 150
 hunc Thybrim fluvium, hic fortis habitare Latinos.
 tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
 centum oratores augusta ad moenia regis
 ire iubet, ramis velatos Palladis omnis,
 donaque ferre viro pacemque exposcere Teucris. 155
 haud mora, festinant iussi rapidisque feruntur
 passibus; ipse humili designat moenia fossa
 moliturque locum primasque in litore sedes
 castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.
 iamque iter emensi turris ac tecta Latinorum 160
 ardua cernebant iuvenes muroque subibant:
 ante urbem pueri et primaevae flore iuventus
 exercentur equis domitantque in pulvere currus
 aut acris tendunt arcus aut lenta lacertis
 spicula contorquent cursuque ictuque lacessunt, 165
 cum praevectus equo longaevis regis ad auris
 nuntius ingentis ignota in veste reportat

129 *exiliis* unus ex Gothanis, Ribb. 134 *et . . mensis* secl.
 Ribb., itemque 146/7. 160 *Latini* M² *Latinum* fuisse potest in a^b1

advenisse viri
 imperat et so
 Tectum
 urbe fuit s
 horrendum a
 hic scepra ac
 regibus omen
 hae sacris sed
 perpetuis soli
 quin etiam ve
 antiqua e zed
 vitistor curva
 Saturnus e
 vestibulo adst
 Maria qui ob
 mullaque pra
 captivi pende
 et cristae cap
 spiculaque chi
 ipse Quirinal
 succinctus tr
 Iheus, equ
 aurea percus
 fecit avem
 tali intus te
 sede sedens
 atque haec
 'Dicite,
 et genus, au
 quid petitis?
 litus ad Aus
 sine errore v
 qualia multa
 fluminis intra
 ne fugite hos
 Saturni gent
 sponte sua v
 atque equide

179 s. S
 servans Gent
 LV. 82. tota
 retrahi vult H

advenisse viros. ille intra tecta vocari
imperat et solio medius consedit avito.

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis 170
urbe fuit summa, Laurentis regia Pici,
horrendum silvis et religione parentum.

hic scepra accipere et primos attollere fasces
regibus omen erat, hoc illis curia templum,
hae sacris sedes epulis, hic ariete caeso 175
perpetuis soliti patres considerare mensis.

quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
antiqua e cedro, Italusque paterque Sabinus
vitisator curvam servans sub imagine falcem *f. Georg. II, 400.*
Saturnusque senex Ianique bifrontis imago 180
vestibulo adstabant alique ab origine reges,

Martia qui ob patriam pugnando volnera passi.
multaque praeterea sacris in postibus arma,
captivi pendunt currus curvaeque secures
et cristae capitum et portarum ingentia claustra 185
spiculaque clipeiue ereptaque rostra carinis.

ipse Quirinali lituo parvaque sedebat *f. Haerol. XI, 8. 2. Gell. VI, 8.*
succinctus trabea laevaue ancile gerebat
Picus, equum domitor, quem capta cupidine coniunx 190

aurea percussus virga versumque venenis
fecit avem Circe sparsitque coloribus alas.
tali intus templo divom patriaque Latinus
sede sedens Teucros ad sese in tecta vocavit
atque haec ingressis placido prior edidit ore:

‘Dicite, Dardanidae (neque enim nescimus et urbem 195
et genus, auditique advertitis aequore cursum),
quid petitis? quae causa rates aut cuius egentis
litus ad Ausonium tot per vada caerula vexit?

sive errore viae seu tempestatibus acti,
qualia multa mari nautae patiuntur in alto, 200
fluminis intrastis ripas portuque sedetis,
ne fugite hospitium neve ignorete Latinos
Saturni gentem haud vinclo nec legibus aequam,
sponte sua veterisque dei se more tenentem.
atque equidem memini (fama est obscurior annis) 205

179 s. *Saturnusque senex curvam sub tegmine falcem vitisator servans* Gent 37. 182 *Martiaque* F²PRyb¹ Ribb. Lad.; def. Wagn. LV. 82. totum v. (∞ VI 660) in susp. voc. Heyne. 187/91 ad 182 retrahi vult Heyne.

Auruncos ita ferre senes, his ortus ut agris
 Dardanus Idaeas Phrygiae penetrarit ad urbes
 Threiciamque Samon, quae nunc Samothracia fertur.
 hinc illum Corythi Tyrrhena ab sede profectum
 aurea nunc solio stellantis regia caeli 210
 accipit, et numerum divorum altaribus auget.

Dixerat, et dicta Ilioneus sic voce secutus:
 'rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
 atra subegit hiems vestris succedere terris
 nec sidus regione viae litusve fefellit: 215
 consilio hanc omnes animisque volentibus urbem
 adferimur pulsi regnis, quae maxima quondam
 extremo veniens Sol aspiciebat Olympo.
 ab Iove principium generis, Iove Dardana pubes
 gaudet avo, rex ipse Iovis de gente suprema: 220
 Troius Aeneas tua nos ad limina misit.
 quanta per Idaeos saevis effusa Mycenis
 tempestas ierit campos, quibus actus uterque
 Europae atque Asiae fatis concurrerit orbis,
 audiit et si quem tellus extrema refuso 225
 submovet Oceano, et si quem extenta plagarum
 quattuor in medio dirimit plaga Solis iniqui.
 diluvio ex illo tot vasta per aequora vecti
 dis sedem exiguam patriis litusque rogamus
 innocuum et cunctis undamque auramque patentem. 230
 non erimus regno indecores nec vestra feretur
 fama levis tantique abolescet gratia facti
 nec Troiam Ausonios gremio excepisse pigebit.
 fata per Aeneae iuro dextramque potentem,
 sive fide seu quis bello est expertus et armis: 235
 multi nos populi, multae (ne temne, quod ultro
 praeferimus manibus vittas ac verba precantia)
 et petiere sibi et voluere adiungere gentes;
 sed nos fata deum vestras exquirere terras
 imperiis egere suis: hinc Dardanus ortus, 240
 huc repetit iussisque ingentibus urget Apollo
 Tyrrhenum ad Thybrim et fontis vada sacra Numici.
 dat tibi praeterea fortunae parva prioris

207 penetravit libri pr. R   211 numero P²γ¹ numen .. addit
 Jasper ZGW. 1879, 568.   addit γ¹bc Lad.   220 post suprema fort.
 dist. Kl. 1869, 8.   232 tantive Re   ante 243 lac. stat. Ribb.

munera, rel
 hoc pater A
 hoc Priami
 more dare
 Iliadumque
 Talibus
 obtulu tenet
 intentos vol
 picta movet
 quantum in
 et veteris F
 hunc illum
 portendi gen
 auspiciis, h
 egregiam et
 tandem laet
 auguriumque
 munera nec
 divitis uber
 ipse modo
 si iungi hos
 adveniat
 pars mihi
 vos contra
 est mihi n
 non patrio
 monstra si
 hoc Latio
 nomen in
 et reor et,
 haec effatus
 stabant ter
 omnibus ex
 instratos os
 (aurea pect
 teci auro
 absentia Aen
 semine ab
 illorum de
 supposita d

munera, reliquias Troia ex ardente receptas:
 hoc pater Anchises auro libabat ad aras, 215
 hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
 more daret populis, sceptrumque sacerque tiasas
 Iliadamque labor vestes.

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
 obtutu tenet ora soloque immobilis haeret 250
 intentos volvens oculos. nec purpura regem
 picta movet nec scepra movent Priameia tantum,
 quantum in conubio natae thalamoque moratur
 et veteris Fauni volvit sub pectore sortem:

hunc illum fatis externa ab sede profectum 255

portendi generum paribusque in regna vocari
 auspiciis, huic progeniem virtute futuram
 egregiam et totum quae viribus occupet orbem.
 tandem laetus ait: 'di nostra incepta secudent
 auguriumque suum! dabitur, Troiane, quod optas; 260
 munera nec sperno. non vobis rege Latino
 divitis uber agri Troiaeve opulentia derit.

ipse modo Aeneas, nostri si tanta cupido est,
 si iungi hospitio properat sociusque vocari,
 adveniat voltus neve exhorrescat amicos; 265
 pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.
 vos contra regi mea nunc mandata referte.

est mihi nata, viro gentis quam iungere nostrae
 non patrio ex adyto sortes, non plurima caelo
 monstra sinunt; generos externis adfore ab oris, 270
 hoc Latio restare canunt, qui sanguine nostrum
 nomen in astra ferant. hunc illum poscere fata
 et reor et, si quid veri mens augurat, opto.'

haec effatus equos numero pater eligit omni;
 stabant ter centum nitidi in praesepibus altis. 275

omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci
 instratos ostro alipedes pictisque tapetis
 (aurea pectoribus demissa monilia pendent,
 tecti auro fulvum mandunt sub dentibus aurum),
 absenti Aeneae currum geminosque iugalis 280
 semine ab aethereo, spirantis naribus ignem,
 illorum de gente, patri quos daedala Circe
 supposita de matre nothos furata creavit.

262 Troiaeq̄ue P²ybπ¹264 sociusve FRVa²bcπ

talibus Aeneadae donis dictisque Latini
sublimes in equis redeunt pacemque reportant. 285

Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis
saeva Iovis coniunx aurasque invecta tenebat,
et laetum Aenean classemque ex aethere longe
Dardanium Siculo prospexit ab usque Pachyno.
moliri iam tecta videt, iam fidere terrae, 290
deseruisse rates: stetit acri fixa dolore.

tum quassans caput haec effundit pectore dicta:
'heu stirpem invisam et fatis contraria nostris
fata Phrygum! num Sigeis occumbere campis,
num capti potuere capi? num incensa cremavit 295
Troia viros? medias acies mediosque per ignis
invenere viam. at, credo, mea numina tandem
fessa iacent, odiis aut exsaturata quievi.

quin etiam patria excussos infesta per undas
ausa sequi et profugis toto me opponere ponto!
absumptae in Teucros vires caelique marisque. 300

quid Syrtes aut Scylla mihi, quid vasta Charybdis
profruit? optato conduntur Thybridis alveo
securi pelagi atque mei. Mars perdere gentem
immanem Lapithum valuit, concessit in iras 305

ipse deum antiquam genitor Calydona Dianae
(quod scelus aut Lapithis tantum aut Calydone merente?):
ast ego, magna Iovis coniunx, nil linquere inausum
quae potui infelix, quae memet in omnia verti,
vincor ab Aenea. quod si mea numina non sunt 310
magna satis, dubitem haud equidem implorare, quod usquam est:
flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

non dabitur regnis (esto) prohibere Latinis
atque immota manet fatis Lavinia coniunx;
at trahere atque moras tantis licet addere rebus, 315
at licet amborum populos excindere regum.

hac gener atque socer coeant mercede suorum!
sanguine Troiano et Rutulo dotabere, virgo,
et Bellona manet te pronuba. nec face tantum
Cisseis praegnans ignis enixa iugalis, 320
quin idem Veneri partus suus et Paris alter
funestaeque iterum recidiva in Pergama taedae?

288 longo M 298 aut] haud My¹a¹c 307 Lapithas M²
Calydo F¹c¹ Calydona F²M²y^b merentes M¹ merentem FM²y¹bc¹
310 vincar M¹

L. 350.

f. 2. XV, 41.

cf. Stat. Ach. 5.

Haec ab
iustificam Al
infernicam
iraeque insi
olit et ipse
Tartarae mo
tam saevae fa
quam luno hi
hunc mihi da
hanc operam,
fama loco ne
Aeneadae poss
tu potes unan
atque odii ve
funereasque i
mille nocendi
disce compos
arma velit po
Exin Go
principio Lat
eelsa petit ta
quam super
femineae ar
huic dea ca
conicit inqu
quo furibun
ille inter ve
volvitur att
vipeream ins
aurum ingen
innectitque
ac dum prin
pertemptat
necum anim
mollius et so
multa super
exsulisne
o genitor, n
nec matris
perfidus alta

Haec ubi dicta dedit, terras horrenda petivit; *y. Norden p. 157*
 luctificam Allecto dirarum ab sede dearum
 infernisque ciet tenebris, cui tristia bella 325
 iraeque insidiaeque et crimina noxia cordi.
 odit et ipse pater Pluton, odere sorores
 Tartareae monstrum: tot sese vertit in ora,
 290 tam saevae facies, tot pullulat atra colubris.
 quam luno his acuit verbis ac talia fatur: 330
 'hunc mihi da proprium, virgo sata Nocte, laborem,
 hanc operam, ne noster honos infractave cedat
 fama loco neu conubis ambire Latinum
 Aeneadae possint Italosve obsidere finis.
 285 tu potes unanimos armare in proelia fratres 335
 atque odiis versare domos, tu verbera tectis
 funereasque inferre faces, tibi nomina mille,
 mille nocendi artes: fecundum concute pectus, *Sen. Hero. 105*
 300 disice compositam pacem, sere crimina belli;
 arma velit poscatque simul rapiatque iuventus.' 340
 Exin Gorgoneis Allecto infecta venenis
 principio Latium et Laurentis tecta tyranni
 celsa petit tacitumque obsedit limen Amatae,
 305 quam super adventu Teucrum Turnique hymenaeis
 femineae ardentem curaeque iraeque coquebant. 345
 huic dea caeruleis unum de crinibus anguem
 conicit inque sinum praecordia ad intima subdit, *i. m. Or. in IV. 1861*
 quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
 ille inter vestes et levia pectora lapsus
 310 volvitur attactu nullo fallitque furentem 350
 vipeream inspirans animam: fit tortile collo
 aurum ingens coluber, fit longae taenia vittae
 innectitque comas et membris lubricus errat.
 315 ac dum prima lues udo sublapsa veneno
 pertemptat sensus atque ossibus implicat ignem 355
 necdum animus toto percepit pectore flammam,
 mollius et solito matrum de more locuta est
 multa super natae lacrimans Phrygiisque hymenaeis:
 320 'exsilibusne datur ducenda Lavinia Teucris,
 o genitor, nec te miseret gnataeque tuique? 360
 nec matris miseret, quam primo aquilone relinquet
 perfidus alta petens abducta virgine praedo?

an non sic Phrygius penetrat Lacedaemona pastor
 Ledaeamque Helenam Troianas vexit ad urbes?
 quid tua sancta fides? quid cura antiqua tuorum 365
 et consanguineo totiens data dextera Turno?
 si gener externa petitur de gente Latinis
 idque sedet Faunisque premunt te iussa parentis,
 omnem equidem sceptris terram quae libera nostris
 dissidet externam reor et sic dicere divos. 370
 et Turno, si prima domus repetatur origo,
 Inachus Acrisiusque patres mediaeque Mycenae. . .²

His ubi nequiquam dictis experta Latinum
 contra stare videt penitusque in viscera lapsum
 serpentis furiale malum totamque pererrat, 375
 tum vero infelix ingentibus excita monstribus
 immensam sine more furit lymphata per urbem.
 ceu quondam torto volitans sub verberibus turbo,
 quem pueri magno in gyro vacua atria circum
 intenti ludo exercent (ille actus habena 380
 curvatis fertur spatii; stupet inscia supra
 impubesque manus mirata volubile buxum;
 dant animos plagae): non cursu segnior illo
 per medias urbes agitur populosque ferocis.
 quin etiam in silvas simulato numine Bacchi 385
 maius adorta nefas maioremque orsa furorem
 evolat et natam frondosis montibus abdit,
 quo thalamum eripiat Teucris taedasque moretur,
 'euboe Bacche' fremens, solum te virgine dignum
 vociferans; etenim mollis tibi sumere thyrsos, 390
 te lustrare choro, sacrum tibi pascere crinem.
 fama volat, furiisque accensas pectora matres
 idem omnis simul ardor agit nova quaerere tecta.
 deseruere domos, ventis dant colla comasque;
 ast aliae tremulis ululatibus aethera complent 395
 pampineasque gerunt incinctae pellibus hastas.
 ipsa inter medias flagrantem fervida pinum
 sustinet ac natae Turnique canit hymenaeos

363 at non libri praeter M; cf. Serv. 370 dicere] *poscere* M¹y²a²
 377 *incensam* Burm. *immensum* ex Heynii con. Ribb. *et mediam*
 quidam PhA. 1882, 248; *immensum* . . *orbem* Jasper ZGW. 1879, 568.
 totum v. damn. Peerlk. 383 *illa* prop. Kl. 386 'otiosus' Rbb.
 Prol. 82. 391 *pandere?* 392 *pectora* b²c¹z, def. Schröt. 1888, 3.
pectore cet. libri. 396 Peerlkampum secutus ante 395 pos. Ribb.

sanguineam torp
 clamat: 'io matre
 si qua piis animi
 grata, si iuris
 servite criminali
 talem inter silvas
 regnam Allecto

Postquam vi
 consiliumque
 protinus hinc fu
 vadis Rutuli ad
 Acrisiois Danae
 praecipiti delata
 ductus avis; et m
 sed fortuna fuit)
 iam mediam nig
 Allecto toram f
 eruit, in voltus
 et frontem obsc
 cum vitta crinis
 de Calybe lunos
 et iuveni aut
 Turne, tot in
 tua Dardani
 na tibi coniug
 abnegat exterr
 i nunc, ingrat
 Tyrrhenas, i,
 haec adeo tibi
 ipsa palam fari
 quare age et a
 laetus in arma
 consedere, d
 caelestium vis n
 ni dare coniug
 sentiat et tand
 Hic iuveni
 ore refert: 'cha

412 *manes*
 Ribb. in ed. mai
 sed cf. X 241.

Vergilius.

365 sanguineam torquens aciem torvumque repente
 clamat: 'io matres, audite, ubi quaeque, Latinae! 400
 si qua piis animis manet infelicis Amatae-
 gratia, si iuris materni cura remoret,
 solvite crinalis vittas, capite orgia mecum.
 talem inter silvas, inter deserta ferarum
 370 reginam Allecto stimulis agit undique Bacchi. 405

Postquam visa satis primos acuisse furores
 consiliumque omnemque domum vertisse Latini,
 protinus hinc fuscis tristis dea tollitur alis
 audacis Rutuli ad muros, quam dicitur urbem
 Acrisioneis Danae fundasse colonis 410
 375 praecipiti delata Noto (locus Ardea quondam
 dictus avis; et nunc magnum manet Ardea nomen,
 sed fortuna fuit); tectis hic Turnus in altis
 iam mediam nigra carpebat nocte quietem.
 Allecto torvam faciem et furialia membra 415

380 exiit, in voltus sese transformat anilis
 et frontem obscenam rugis arat, induit albos
 cum vitta crinis, tum ramum innectit olivae;
 fit Calybe Iunonis anus templique sacerdos
 et iuveni ante oculos his se cum vocibus offert: 420

385 'Turne, tot incassum fusos patiere labores
 et tua Dardaniis transcribi scepra colonis?
 rex tibi coniugium et quaesitas sanguine dotes
 abnegat externusque in regnum quaeritur heres.

i nunc, ingratis offer te, inrise, periclis; 425
 Tyrrhenas, i, sterne acies; tege pace Latinos.
 haec adeo tibi me, placida cum nocte iaceres,
 ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.

390 quare age et armari pubem portisque moveri
 laetus in arma iube et Phrygios, qui flumine pulchro
 395 consedere, duces pictasque exure carinas:
 caelestum vis magna iubet. rex ipse Latinus,
 ni dare coniugium et dicto parere fatetur,
 sentiat et tandem Turnum experiatur in armis.'

Hic iuvenis vatem inridens sic orsa vicissim 435
 ore refert: 'classis invectas Thybridis undam

412 manet] tenet M²R Serv. 416 voltus] cultus Arusian. 513, 18;
 Ribb. in ed. mai. 427 iacerem prop. Kl. 430 arva Peerlk. Ribb.;
 sed cf. X 242. iube M et Servii cod. Cass. I 35. para cet. libri.

non, ut rere, meas effugit nuntius auris;
ne tantos mihi finge metus. nec regia Iuno
immemor est nostri.

sed te victa situ verique effeta senectus,
o mater, curis nequiquam exercet et arma
regum inter falsa vatem formidine ludit.
cura tibi divom effigies et templa tueri;
bella viri pacemque gerent, quis bella gerenda.³

Talibus Allecto dictis exarsit in iras.
at iuveni oranti subitus tremor occupat artus,
deriguere oculi: tot Erinys sibilat hydris
tantaque se facies aperit; tum flammea torquens
lumina cunctantem et quaerentem dicere plura
reppulit et geminos erexit crinibus anguis
verberaque insonuit rabidoque haec addidit ore:
'en ego victa situ, quam veri effeta senectus
arma inter regum falsa formidine ludit!
respice ad haec: adsum dirarum ab sede sororum,
bella manu letumque gero.³

sic effata facem iuveni coniecit et atro
lumine fumantis fixit sub pectore taedas.
olli somnum ingens rumpit pavor, ossaque et artus
perfudit toto proruptus corpore sudor.
arma amens fremit, arma toro tectisque requirit;
saevit amor ferri et scelerata insania belli,
ira super, magno veluti cum flamma sonore
virgea suggeritur costis undantis aëni
exsultantque aestu latices; furit intus aquai
fumidus atque alte spumis exuberat amnis,
nec iam se capit unda, volat vapor ater ad auras.
ergo iter ad regem polluta pace Latinum
indicit primis iuvenum et iubet arma parari,
tutari Italiam, detrudere finibus hostem;
se satis ambobus Teucrisque venire Latinisque.
haec ubi dicta dedit divosque in vota vocavit,
certatim sese Rutuli exhortantur in arma:
hunc decus egregium formae movet atque iuventae,
hunc atavi reges, hunc claris dextera factis.

437 parenth. esse vult Hoffm. ZöG. 1853, 515. 444 gerant M
et schol. Ver. 81, 12. quis . . gerenda damn. cum Heumanno Burm.
459 perfundit libri pr. Ma¹; Ribb. 464 aquae vis FRy²a¹c²m²
Maer. V 11, 23. aquae amnis comm. Serv., sed cf. Rbb. Prol. 94.

1,650.

440
| Or. m. v. 37

p. IV, 390.

445

450

455

460

465

470

Dum Tur
Allecto in Te
arte nova spec
insidius curs
hic subitam
obicit et noto
ut cervum ard
causa fuit bell
cervus erat fo
Tyrridae poe
nutribant Tyrr
argenta et lat
alsuetum imp
mollibus intex
petebatque fe
ille manum pa
errabat silvis
ipse domum s
hunc procul
commovere ca
dellueret ripa
ipse etiam
Ascanius cur
tece dextrae
perque uter
sancius at qu
successitque
atque implora
Silvia prima
auxilium voca
olli (pestis en
improvisi adu
suptis hic gra
rimanti, telum
quadrifidam q
scindebat, rap
At saeva
ardua tecta pe
pastorale canit
Tartaream int
451 malor
By Ribb.

Dum Turnus Rutulos animis audacibus implet, 475
 Allecto in Teucros Stygiis se concitat alis.
 arte nova speculata locum, quo litore pulcher
 insidiis cursuque feras agitabat Iulus,
 hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo
 obicit et noto naris contingit odore, 480
 ut cervum ardentem agerent; quae prima laborum
 causa fuit belloque animos accendit agrestis.
 cervus erat forma praestanti et cornibus ingens,
 Tyrrhidæ pueri quem matris ab ubere raptum
 nutribant Tyrrhusque pater, cui regia parent 485
 armenta et late custodia credita campi;
 adsuetum imperiis soror omni Silvia cura
 mollibus intexens ornabat cornua sertis
 pectebatque ferum puroque in fonte lavabat.
 ille manum patiens mensaeque adsuetus erili 490
 errabat silvis rursusque ad limina nota
 ipse domum sera quamvis se nocte ferebat.
 hunc procul errantem rabidae venantis Iuli
 commovere canes, fluvio cum forte secundo 495
 deflueret ripaque aestus viridante levaret.
 ipse etiam eximiae laudis succensus amore
 Ascanius curvo direxit spicula cornu
 nec dextrae erranti deus afuit actaque multo
 perque uterum sonitu perque ilia venit arundo.
 saucius at quadrupes nota intra tecta refugit 500
 successitque gemens stabulis questuque cruentus
 atque imploranti similis tectum omne replebat.
 Silvia prima soror palmis percussa lacertos
 auxilium vocat et duros conclamat agrestis.
 olli (pestis enim tacitis latet aspera silvis) 505
 improvisi adsunt, hic torre armatus obusto,
 stipitis hic gravidi nodis; quod cuique repertum
 rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrrhus,
 quadrifidam quercum cuneis ut forte coactis
 scindebat, rapta spirans immane securi. 510

At saeva e speculis tempus dea nacta nocendi
 ardua tecta petit stabuli et de culmine summo
 pastorale canit signum cornuque recurvo
 Tartaream intendit vocem, qua protinus omne

481 *matorum* M²π   486 *lati* FM¹RV²π   497 *derexit* F¹
 Ry¹ Ribb.   498 *dextra* M   514 *incendit* M¹R²χ Lad.

contremuit nemus et silvae insonuere profundae; 515
 audiit et Triviae longe lacus, audiit amnis
 sulphurea Nar albus aqua fontesque Velini,
 et trepidae matres pressere ad pectora natos.
 tum vero ad vocem celeres, qua bucina signum
 dira dedit, raptis concurrunt undique telis 520
 indomiti agricolae; nec non et Troia pubes
 Ascanio auxilium castris effundit apertis.
 direxere acies: non iam certamine agresti
 stipitibus duris agitur sudibusve praeustis,
 sed ferro ancipiti decernunt atraque late 525
 horrescit strictis seges ensibus aeraque fulgent
 sole lacessita et lucem sub nubila iactant,
 fluctus uti primo coepit cum albescere vento,
 paulatim sese tollit mare et altius undas
 erigit, inde imo consurgit ad aethera fundo. 530
 hic iuvenis primam ante aciem stridente sagitta,
 natorum Tyrrhi fuerat qui maximus, Almo,
 sternitur; haesit enim sub gutture volnus et udae
vocis iter tenuemque inclusit sanguine vitam.
corpora multa virum circa seniorque Galaesus, 535
 dum paci medium se offert, iustissimus unus
 qui fuit Ausoniisque olim ditissimus arvis;
 quinque greges illi balantum, quina redibant
 armenta et terram centum vertebat aratris.
 Atque ea per campos aequo dum Marte geruntur, 540
 promissi dea facta potens, ubi sanguine bellum
 imbuit et primae commisit funera pugnae,
 deserit Hesperiam et caelo conversa per auras
 Iunonem victrix adfatur voce superba:
 en perfecta tibi bello discordia tristi;
 sic in amicitiam coeant et foedera iungant!
 quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros,
 hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas:
 finitibus in bella feram rumoribus urbes
 accendamque animos insani Martis amore, 550

522 *se effundit* Mähly ZöG. 1887, 418. 528 *vento*] *ponto* MR²
 Macr. V 13, 20 ut G. III 237. 528/30 post 522 pos. Bros. 535
 verbum aegre desid. Rbb. Pr. 82. 543 *caelo* Schap. *caeli* libri.
conversa Firmianus ap. Serv. pl. *convexa* libri praeter M¹; Ribb. lac.
 in fine v. statuens. *caeli convexa peragrans* Canter. Nov. lect. VII 18.
 546 *sic* O. Treuber KW. 1880, 132 et H. Tiedke Herm. 1886, 634. *dic*
 libri, Lad. Ribb.

543 *conversa*

undique ut au
 tum contra lun
 stant belli cau
 quae fors pr
 italia coniung
 egregium Ven
 te super aether
 hand pater ille
 cede locis: ego
 ipsa regam.
 illa autem atol
 Coeytique peti
 est locus Italia
 nobilis et fama
 Ampsneti valle
 urget utrimque
 dat sonitum sa
 hic specus hor
 monstrantur r
 pestiferas aper
 inivsum nume
 Nec mi
 imponit regin
 pastorum ex
 almonem pu
 implorantque
 Turnus adest
 terrorem inge
 stirpem admis
 tum, quorum
 insultant thias
 undique colle
 licet infand
 contra fata de
 certatim regis
 ille velut pelu
 ni pelagi rup
 quae sese mu
 mole tenet; s
 saxa fremunt
 562 *super*
 571 *caedis inig*

515 undique ut auxilio veniant; spargam arma per agros.
 tum contra Iuno: 'terrorum et fraudis abunde est;
 stant belli causae, pugnatur comminus armis;
 quae fors prima dedit, sanguis novus imbut arma.
 talia coniugia et talis celebrent hymenaeos 555
 520 egregium Veneris genus et rex ipse Latinus!
 te super aetherias errare licentius auras
 haud pater ille velit, summi regnator Olympi;
 cede locis: ego, si qua super fortuna laborum est,
 ipsa regam.' talis dederat Saturnia voces, 560
 525 illa autem attollit stridentis anguibus alas
 Cocytique petit sedem supera ardua linquens.
 est locus Italiae medio sub montibus altis,
 nobilis et fama multis memoratus in oris,
 Ampsancti valles; densis hunc frondibus atrum 565
 530 urget utrimque latus nemoris medioque fragosus
 dat sonitum saxis et torto vertice torrens:
 hic specus horrendum et saevi spiracula Ditis
 monstrantur ruptoque ingens Acheronte vorago
 pestiferas aperit fauces, quis condita Erinys, 570
 535 invisum numen, terras caelumque levabat.

Nec minus interea extremam Saturnia bello
 imponit regina manum. ruit omnis in urbem
 pastorum ex acie numerus caesosque reportant
 Almonem puerum foedatque ora Galaesi 575
 implorantque deos obtestanturque Latinum.
 Turnus adest medioque in crimine caedis et igni
 terrorem ingeminat: Teucros in regna vocari,
 stirpem admisceri Phrygiam, se limine pelli.
 tum, quorum attonitae Baccho nemora avia matres 580
 insultant thiasis (neque enim leve nomen Amatae),
 undique collecti coeunt Martemque fatigant.
 ilicet infandum cuncti contra omina bellum,
 contra fata deum perverso numine poscunt.
 certatim regis circumstant tecta Latini; 585
 ille velut pelagi rupes immota resistit,
 ut pelagi rupes magno veniente fragore,
 quae sese multis circum latrantibus undis
 mole tenet; scopuli nequiquam et spumea circum
 saxa fremunt laterique inlisa refunditur alga. 590

562 *super* MRb¹ Ribb. 571 *levavit* R 575 'otiosus' Rbb. Pr. 82.
 577 *caedis iniquae* Burm. c. *et ipse* Peerlk. 587 *damn.* Heins.

verum ubi nulla datur caecum exsuperare potestas
 consilium et saevae nutu Iunonis eunt res,
 multa deos aurasque pater testatus inanis
 'frangimur heu fati' inquit 'ferimurque procella!
 ipsi has sacrilego pendetis sanguine poenas, 595
 o miseri. te, Turne, nefas, te triste manebit
 supplicium votisque deos venerabere seris.
 nam mihi parta quies, omnisque in limine portus . . .
 funere felici spoliis.' nec plura locutus
 saepsit se tectis rerumque reliquit habenas. 600

Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus urbes
 Albanae coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima movent in proelia Martem,
 sive Getis inferre manu lacrimabile bellum
 Hyrcanisve Arabisve parant seu tendere ad Indos 605
 Auroramque sequi Parthosque reposcere signa.
 sunt geminae Belli portae (sic nomine dicunt)
 religione sacrae et saevi formidine Martis;
 centum aerei claudunt vectes aeternaque ferri
 roborata nec custos absistit limine Ianus. 610

has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae,
 ipse Quirinali trabea cinctuque Gabino
 insignis reserat stridentia limina consul,
 ipse vocat pugnas, sequitur tum cetera pubes
 aereaque adsensu conspirant cornua rauco. 615
 hoc et tum Aeneadis indicere bella Latinus
 more iubebatur tristisque recludere portas:
 abstinuit tactu pater aversusque refugit
 foeda ministeria et caecis se condidit umbris.
 tum regina deum caelo delapsa morantis 620
 impulit ipsa manu portas et cardine verso
 Belli ferratos rumpit Saturnia postis.

ardet inexcitata Ausonia atque immobilis ante;
 pars pedes ire parat campis, pars arduus altis
 pulverulentus equis furit; omnes arma requirunt. 625
 pars levis clipeos et spicula lucida tergent
 arvina pingui subiguntque in cote secures; 627
 hic galeam tectis trepidus rapit, ille frementis 638

598 nam] non m², idem con. Lad. nec Gebh. GPr. Meseritz
 1879, 19. iam Hoffm. ZöG. 1853, 516. omnis qui prop. Kl.
 622 rumpit FRb²π 624/5 secludi vult Kl. 623/8 damn. Güthl.
 1886, 6. 624/7 Ribb. ante 638 colloc. et ut dittogr. secl.

ad ioga cogit eg
 horicam induitur
 signaque ferre
 quinque adeo
 tela novant, At
 Ardea Crustumer
 tegmina tuta cav
 imbonum cratis
 ant levis ocreas
 vomeris huc et
 cessit amor; rec
 classica iamque
 Pandite nu
 qui bello acciti
 complerint camp
 thorerit terra a
 et meministis e
 al nos vix ten
 Primus ini
 contemptor div
 filius huic iux
 non fuit excep
 Lausus, equu
 lucit Agyllina
 mille viros di
 imperiis et cu
 Post hos
 victoresque ost
 pulcher Aveni
 centum anguis
 collis Aventini
 furivum part
 mixta deo mi
 Geryone existi
 Tyrrhenoque h
 pla manu saev
 et tereti pugna
 ipse pedes tegu
 642 eredit h
 643. manus . . . Sa
 1875, 655. legi
 Gebh. GPr. Meser

ad iuga cogit equos clipeumque auroque trilicem
 loricam induitur fidoque accingitur ense; 640
 signaque ferre iuvat sonitusque audire tubarum. 628
 595 quinque adeo magnae positis incudibus urbes
 tela novant, Atina potens Tiburque superbum, 630
 Ardea Crustumerique et turrigeræ/Antemnae.
 tegmina tuta cavant capitum flectuntque salignas
 umbonum cratis; alii thoracas aënos
 aut levis ocreas lento ducunt argento;
 600 vomeris huc et falcis honos, huc omnis aratri 635
 cessit amor; recoquunt patrios fornacibus enses.
 classica iamque sonant, it bello tessera signum.

Pandite nunc Helicon, deae, cantusque movete, 641
 605 qui bello acciti reges, quae quemque secutae
 complerint campos acies, quibus Itala iam tum
 floruerit terra alma viris, quibus arserit armis;
 et meministis enim, divae, et memorare potestis, 645
 ad nos vix tenuis famae perlabitur aura.

610 Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
 contemptor divom Mezentius agminaque armat.
 filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
 non fuit excepto Laurentis corpore Turni, 650
 Lausus, equum domitor debellatorque ferarum,
 615 ducit Agyllina nequiquam ex urbe secutos
 mille viros dignus, patriis qui laetior esset
 imperiis et cui pater haud Mezentius esset.

Post hos insignem palma per gramina curram 655
 victoresque ostentat equos satus Hercule pulchro
 pulcher Aventinus clipeoque insigne patrum
 centum anguis cinctamque gerit serpentibus hydram;
 620 collis Aventini silva quem Rhea sacerdos
 furtivum partu sub luminis edidit oras, 660
 mixta deo mulier, postquam Laurentia victor
 Geryone extincto Tirynthius attigit arva
 Tyrrhenoque boves in flumine lavit Hiberas.
 625 pila manu saevosque gerunt in bella dolones
 et tereti pugnant mucrone veruque Sabello. 665
 627 ipse pedes tegumen torquens immane leonis
 628

642 *exciti* libri praeter M; Ribb. post 663 lac. stat. Ribb.
 664s. *manus*.. *Sabellae* Peerlk. 666 *tergum torquens* Bentfeld ZGW.
 1875, 655. *tegimen tergusque* Schap. *pedes torquens tegumenque*
 Gebh. GPr. Meseritz 1879, 4.

terribili impexum saeta, cum dentibus albis
indutus capiti — sic regia tecta subibat
horridus Herculeoque umeros innexus amictu.

Tum gemini fratres Tiburtia moenia linquunt, 670
fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusque acerque Coras, Argiva iuventus,
et primam ante aciem densa inter tela feruntur,
ceu duo nubigenae cum vertice montis ab alto
descendunt Centauri Homolen Othrymque nivalem 675
linquentes cursu rapido; dat euntibus ingens
silva locum et magno cedunt virgulta fragore.

Nec Praenestinae fundator defuit urbis,
Volcano genitum pecora inter agrestia regem
inventumque focus omnis quem credit actas, 680
Caeculus. hunc late legio comitatur agrestis:
quique altum Praeneste viri quique arva Gabinae
Iunonis gelidumque Anienem et roscida rivis
Hernica saxa colunt, quos dives Anagnia pascit,
quos, Amasene pater. non illis omnibus arma 685
nec clipei currusve sonant: pars maxima glandes
liventis plumbi spargit, pars spicula gestat
bina manu; fulvosque lupi de pelle galeros
tegmen habent capiti, vestigia nuda sinistri
instituere pedis, crudus tegit altera pero. 690

At Messapus, equum domitor, Neptunia proles,
quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro,
iam pridem resides populos desuetaque bello
agmina in arma vocat subito ferrumque retractat.
hi Fescenninas acies Aequosque Faliscos, 695
hi Soractis habent arces Flaviniaque arva
et Cimini cum monte lacum lucosque Capenos.
ibant aequati numero regemque canebant,
ceu quondam nivei liquida inter nubila cycni
cum sese e pastu referunt et longa canoros 700
dant per colla modos; sonat amnis et Asia longe
pulsata palus.

nec quisquam aeratas acies ex agmine tanto

668 *indutum* prop. Heyne. 669 ante 667 pos. Ribb. et hic *os*
add. post *impexum*. 681 *legio late* libri praeter M 684 *pascis*
'nonnulli' Pier. 695 *hi] is* Lad. versu post 692 collocato. *acies]*
arces Gebh. *sedes* con. Kl. *Fescenninos colles aequorque Faliscum*
Peerlk. Ribb. post hunc v. lac. stat. 699 *nubila] flumina* P^y Ribb.
703 *examine* Hamb. II et Leid.; def. Mähly ZöG. 1887, 417.

miseri patet, ut
urgeti roborum
Ece Sabino
agmen agens Clau
Clandia nunc a qu
per Latium, postqu
una ingens Amiera
Ereii manus omni
qui Nomentum urber
qui Tetricae barren
Casperamque colom
qui Tiberim Fabria
Nursia, et Ortinae
quisque secans ind
quam multi Libyc
saevis ubi Orno
et cum sole novo
et Hermi campo
scuta sonant pulsa
Hinc Agamen
curru iungit Hal
mille rapit pop
Massica qui raste
Arunci misere
aequora, quique
occola Voltur
Oseorumque man
tela, sed haec le
laxas cetra tegit
Nec tu carm
Oebale, quem ge
fertur, Telebo
iam senior; patri
contentus late in
Sarrasis populo
quique Rufas
et quos malifera
703/5 post
Roma M. Rosa P
Ribb. 716 H
agei .. murmur
que Bend.

misceri putet, aëriam sed gurgite ab alto
urgeri volucrum raucarum ad litora nubem. 705

Ecce Sabinorum prisco de sanguine magnum
agmen agens Clausus magnique ipse agminis instar,
Claudia nunc a quo diffunditur et tribus et gens
per Latium, postquam in partem data Roma Sabinis.
una ingens Amiterna cohors priscique Quirites, 710
Ereti manus omnis oliviferaeque Mutuscae;
qui Nomentum urbem, qui Rosea rura Velini,
qui Tetricae horrentis rupes montemque Severum
Casperiamque colunt Forulosque et flumen Himellae;
qui Tiberim Fabarimque bibunt, quos frigida misit 715
Nursia, et Ortinae classes populique Latini
quosque secans infaustum interluit Allia nomen —
quam multi Libycò volvuntur marmore fluctus,
saevus ubi Orion hibernis conditur undis,
vel cum sole novo densae torrentur aristae 720
aut Hermi campo aut Lyciae flaventibus arvis.
scuta sonant pulsuque pedum conterrita tellus.

Hinc Agamemnonius, Troiani nominis hostis,
curru iungit Halaeus equos Turnoque ferocis
mille rapit populos, vertunt felicia Baccho 725
Massica qui rastris, et quos de collibus altis
Aurunci misere patres Sidicinaeque iuxta
aequora, quique Cales linquunt amnisque vadosi
accola Volturni pariterque Saticulus asper
Oscorumque manus. teretes sunt aclydes illis 730
tela, sed haec lento mos est aptare flagello;
laevas cetra tegit, falcati comminus enses.

Nec tu carminibus nostris indictus abibis,
Oebale, quem generasse Telon Sebethide nympa
fertur, Teleboum Capreas cum regna teneret, 735
iam senior; patriis sed non et filius arvis
contentus late iam tum dicione tenebat
Sarrastis populos et quae rigat aequora Sarnus
quique Rufras Batulumque tenent atque arva Celemnæ
et quos maliferae despectant moenia Abellæ. 740

703/5 post 697 transpos. Ribb., dittogr. esse stat. Hertz. 712
Rosa M Rosca P¹b¹ Roscia P²γ rosida c¹?χ roscida b²c² Rosia
Ribb. 716 Hort. M²Rπ Lad. pop. Lat. addub. Ribb. 718 Li-
byci .. murmure prop. Gebh. 721 Libyae Schrad. 728 omnis-
que Bentl. 737 premebat Ry² Ribb. 740 Abellæ cod. Vindob. s,

os. Ribb. et hic co
684 parca
collocato. acia
sequorque Fabiam
flumina Py¹ Ribb.
887, 417.

Teutonico ritu soliti torquere cateias;
tegmina quis capitum raptus de subere cortex
aerataeque micant peltae, micat aereus ensis.

Et te montosae misere in proelia Nersae,
Ufens, insignem fama et felicibus armis;
horrida praecipue cui gens adsuetaque multo
venatu nemorum, duris Aequicula glaebis.
armati terram exercent semperque recentis
convectare iuvat praedas et vivere raptō.

Quin et Marruvia venit de gente sacerdos
fronde super galeam et felici comptus oliva,
Archippi regis missu, fortissimus Umbro,
vipereo generi et graviter spirantibus hydriis
spargere qui somnos cantuque manuque solebat
mulcebatque iras et morsus arte levabat.
sed non Dardaniae medicari cuspidis ictum
evaluit neque eum iuvere in volnere cantus
somniferi et Marsis quaesitae montibus herbae.
tē nemus Angitiaē, vitrea te Fucinus unda,
te liquidi flevēre lacus.

Ibat et Hippolyti proles pulcherrima bello,
Virbius, insignem quem mater Aricia misit
eductum Egeriae lucis umentia circum
litora, pinguis ubi et placabilis ara Dianae.
namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte novercae
occiderit patriasque explerit sanguine poenas
turbatis distractus equis, ad sidera rursus
aetheria et superas caeli venisse sub auras
Paeonis revocatum herbis et amore Dianae.
tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris
mortalem infernis ad lumina surgere vitae
ipse repertorem medicinae talis et artis
fulmine Phoebigenam Stygias detrusit ad undas.
at Trivia Hippolytum secretis alma recondit
sedibus et nymphae Egeriae nemorique relegat,
solus ubi in silvis Italis ignobilis aevum
exigeret versoque ubi nomine Virbius esset.
unde etiam templo Triviae lucisque sacratis

comm. Serv. *Bellae libri* cet. Ribb. 750 *Marrula R*, inde *Marruvia*
L. Müller 252. 757 *volnere* M²Pybc² Ribb. 769 *Paeoniis* libri
pr. M¹ 773 *Poenigenam* libri pr. P et Probum ap. Serv.

cornipedes arce
et juvenem mon
filius ardentis h
exerebat equo

Ipse inter
vertitur arma te
cui triplici crin
sustinet Aetnaeo
tam magis illa fr
quam magis effu
et levem clipeum
auro insignibat,
argumentum in
caelataque amne
insequitur nimb
agmina densent
surrucaequae m
et Sacrae ac
qui saltus, Tib
filius arant Rut
Circaeumque in
praesidet et in
qua Saturae v
quaerit iter v
Hos sup
agmen agens
bellatrix, non
femineas adsu
dura pati curs
illa vel intacta
gramina nec te
vel mare per r
ferret iter ce
illam omnis tec
turbaque mirat
attonitis inbian
vellet honos lev
auro internectat
et pastorem p

cornipedes arcentur equi, quod litore currum
et iuvenem monstribus pavidi effudere marinis. 780
filius ardentis haud setius aequore campi
exercebat equos curruque in bella ruebat.

Ipse inter primos praestanti corpore Turnus
vertitur arma tenens et toto vertice supra est. *arech*
cui triplici crinita iuba galea alta Chimaeram 785
sustinet Aetnaeos efflantem faucibus ignis,
tam magis illa fremens et tristibus effera flammis,
quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.

at levem clipeum sublatis cornibus Io
auro insignibat, iam saetis obsita, iam bos, *arech*
(argumentum ingens) et custos virginis Argus 790
caelataque amnem fundens pater Inachus urna.

insequitur nimbus peditum clipeataque totis
agmina densentur campis Argivaque pubes
Auruncaeque manus, Rutuli veteresque Sicani 795
et Sacrae acies et picti scuta Labici;

qui saltus, Tiberine, tuos sacrumque Numici
litus arant Rutulosque exercent vomere collis
Circaeumque iugum, quis Iuppiter Anxurus arvis
praesidet et viridi gaudens Feronia luco; 800
qua Saturae iacet atra palus gelidusque per imas
quaerit iter valles atque in mare conditur Ufens.

Hos super advenit Volsca de gente Camilla
agmen agens equitum et florentis aere catervas,
bellatrix, non illa colo calathisque Minervae 805
femineas adsueta manus, sed proelia virgo
dura pati cursuque pedum praevertere ventos.

illa vel intactae segetis per summa volaret
gramina nec teneras cursu laeisset aristas,
vel mare per medium fluctu suspensa tumentis
ferret iter celeris nec tingeret aequora plantas.
illam omnis tectis agrisque effusa iuventus
turbaque miratur matrum et prospectat euntem
attonitis inhians animis, ut regius ostro
velet honos levis umeros, ut fibula crinem 815
auro internectat, Lyciam ut gerat ipsa pharetram
et pastoraalem praefixa cuspide myrtum.

798 Rutulosque] duosque Peerlk. 811 ferret iter] ferretur
prop. Kl. 1882, 26.